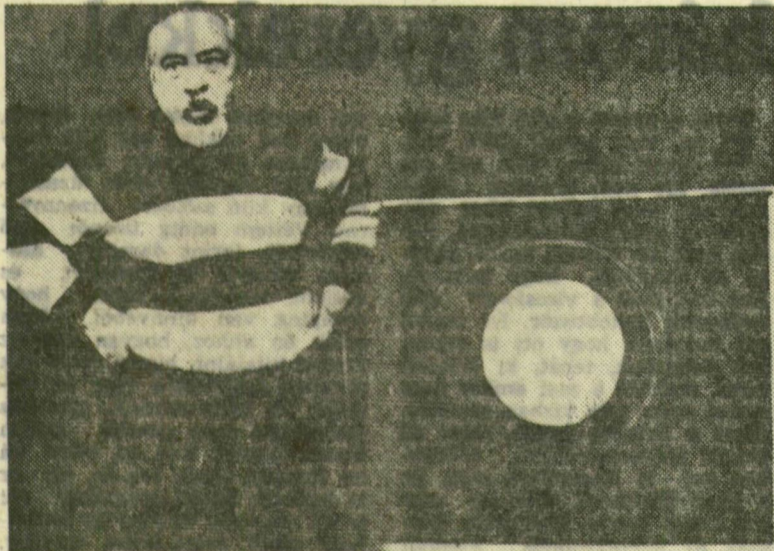

Minősítések

A 15. Szegedi Fotószalon műveiből

Bahget Iskander: Diószegi Balázs festőművész

Minden minősítés kétélű fegyver. Nemcsak a minősített, az ítélező is vizsgálódik ilyenkor. Látja-e, ismeri-e tárgyának valódi lényegét, lehetőségét, vagy csak a külszínt bírztalgálja? Aki pontosan, igényesen akar minősíteni, annak együtt kell lélegeznie környezetével. Rendszeresen figyelni, regisztrálni az emberi, tárgyi világot, s minduntalan kérdőre vonni, rendezni a mögöttes tapasztalatokat. Mert a beidézések segíthetnek is, gátolhatnak is bennünket: az itt és most kihívásai alkotó készletét követelek.

Igy van ez a művészet világában is. Pontosabban: így kellene lenni. De ha az alkotó ember nem akar lemondani legjobb önmagáról, közösségi felelősségéről, akkor a minősítés etikáját komolyan kell vennie. Van-e bázisa, fedezete egy-egy tematika megfogalmazásához? Megérett-e benne a tapasztalás és a gondolat, hogy ítélete sallangmentes, határozott, s meggyőző legyen? Hisz a művekbe transzponált világlátás és emberség koncentrált hatóerő. Az érzékek örömehez ösztönző felismerések, hasznosítható képzetek társulhatnak.

Sommás, tartalmas jellemzésre képes a kecskeméti Bahget Iskander lencséje. Pedig agyoncsépett, nehéz témakörhöz nyúlt. S még az se mondható, hogy hadakozik a bevált sémákkal. Hisz művész és produktumának szerepeltetése már-már közhelyszámba megy, a felületesebb szemléző nyilván legyint is egyhamar. Csak hogy a részletek magvassága és szerves logikája rácsúfol a korai ítéletekre.

Részletek, apróságok? Egyebek között éppen az a megnyerő: mennyire markáns, lényegretörő ez a kompozíció. Hiányoznak a látványos, magyarozgató, műtermi kellekék, az alkotás esz-közét itt elsősorban a művész fizikai, szellemi mivolta adja. A magabiztos, szögletes kéztartás egybecseng a határozott, figyelő arcással, nem is szólva a markáns, nagyvonalú pulóverformákról. A részletjellemezések tehát felerősítik egymást, majd hogyan nem egyértelművé teszik a művész karakterét, amelyből a produktum egyszerű, polarizált, teljességre utaló alakzatai is értelem nyernek.

Komor, már-már drámai hangoltságú az összkép. A sötét és világos foltok céltudatos, kemény ritmusát alig enyhítik a lágyabb tónusok, mintha egy-egy titokzatos varázsló szűkös, levegőtlen barlangjában lennének. Ez a látványos mód keretet ad a képi motívumoknak, ugyanakkor az alkotó egyéniség, az alkotó életforma jellemzésére is szolgál. Pontos, szépségszerű látványt kapunk itt az alkotó önmegvalósításáról, a határozott küldetésstudatról. S bár egyénileg is megdöbbentően hiteles az ábrázolás, ám a felmutatott programot, emberi lehetőséget elsősorban nekünk kell megmondolnunk.

Könnyű a fotósoknak — mondogatják időnként a képzőművészek. Frissen, könnyedén reagálhatnak változó világunk képződményeire, legyen az emberi vagy tárgyi konstelláció. A fo-

Takács Gábor: Árvízi emlékmű

tások persze másképpen gondolják. A műfaji, technikai lehetőségek mögött főként az emberi kvalitásokat keresik, s az önmagáért való könnyedséget alig értékelik. Erről az oldalról tehát a fotósoknak se könnyű a dolguk. Különösen a magukra adó, igényes alkotóknak.

A szegedi Takács Gábor pedig szemmel láthatóan sokat ad magára. A centenáriumi emlékmű magas szellemiségéhez, művészi rangjához, de önmaga eszményeihez is méltó akart lenni. Hitt abban, hogy a maga eszközeivel is tartalmasabbá, népszerűbbé teheti a himnikus élni akarás plasztikáját. Olyan arcát mutathatja meg, amely kevésbé ismert, kevésbé kézenfekvő, noha az egésznek szerves, gazdagító része. Nos, Takács Gábor igyekezete nem volt hiábavaló.

Sajátos, jól megválasztott nézőpont, tudatos komponálás. Ennek köszönhető, hogy a méltóságos, harmonikus formaegyüttes hatása és jelentése szükségszerűen módosult. Főszerephez jutottak a dinamikus, hullámzó, csavarodó elemek, a kompozíció központi oszlopsora viszont átértelmezte lényegesebb helyzetbe került. Gyötrelmeesebb, feszítőbb, monumentálisabb harmónia keletkezett, hisz ebből a nézetből elsősorban a heroikus emberi küzdelem, mintsem a diadalmas-kodás látszik fontosabbnak. A természeti erőket jelző erőteljes, aktív hullámvonalak változással belefeszülnek a fotó képzetbe, csak rajtuk keresztül juthatunk el a magasba törő, győzelmet sugalló oszlopsorig.

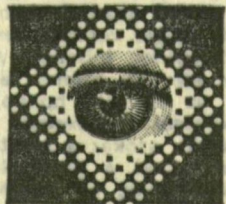
Ösztönző, megfontolandó világlátás rejlik Takács Gábor nézetében. A veszély, a nehézség — az árnyékos oldal felől közelíteni a vidámabb, napfényesebb területek felé? Inkább az ellenkező utat szeretjük. Pedig, a viszonylagos teljességhez ez a nézet is hozzátartozik.

SZUROMI PÁL

Szeged építésének történetében külön fejezet a rekonstrukció. Folyamatát hasonlíthatnánk egy olyan nagy ház növekedéséhez, amely lassan tégláról téglára emelkedik. Rekonstrukcióval a Nagykörúton belüli terület szépül, fejlődik.

A rekonstrukció egy speciális eljárást igényel, amelyet szebb szó hiányában így nevezünk: a foghíjak beépítése.

Foghíjakból, azaz üres telekből van elegendő. Ide számíthatjuk azokat a portákat, ahol már megrogyant a ház — és mert nem műemlékek — előbb vagy utóbb le kell bontani. Csak telekről telekre haladhat az építkezés. A folyamat nem gyors, de ez esetben nem fogható fel szerencsétlenségnek. Ugyanis a rekonstrukció csak akkor lehet eredményes és esztétikailag elfogadható, ha nem az egyik évről a következő évre fejeződik be, hanem marad idő az egyedi épületek megformálására, egy-egy stílus, építészeti irányzat kifejezésére. A Belváros nem lenne belváros, ha most hirtelen 10—15 tömböt szanalnának, letarolnának és a mai kor ízlése szerint építkéznének. Ha folyamatosan, telekről telekre, időről időre lépésben haladnak az építők, akkor mindig egy kicsit jobban, szebben készülnek a házak, és így a történetiség megmarad. A magyar urbanisztikában ma már ez az irányzat nyert polgárjogot, és zöld utat kapott a belvárosok rekonstrukciója esetén. Jól kifejezi az általános el-

várast a Hild-díjak odaítélése. Végül is, nem történik más, mint-hogy egyre inkább figyelembe vessz társadalmunk az építészeti törvényserűségeit. (Sajnos, még nem minden esetben!).

A Belváros rekonstrukciójánál, a foghíjak beépítésénél kivitelezési gondok jelentkeznek. A jelenlegi konjunktúrában a nagyvállalatnak még nem kifizetődő, hogy egy 20—24 lakásos ház miatt felvonuljon. Lehet, a jövőben, amikor némileg mérséklődik a telepszerű lakásépítés maj nagy üteme, változik a helyzet. Csak a nagyvállalatok képesek olyan munkára, ami előtt a városlakó megemeli kalapját. Valószínű, hogy unokáink is büszkék lesznek a Technikai Házára és a mellette levő lakóépületre. Vagy a Dóm téren most épülő egyetemi

Rekonstrukció lépésekben

épületre (DÉLÉP munkája), a Nemestakács utca, a Honvéd tér új házaira (CSOMIEP).

A legtöbb helyen házilag kivitelezéssel készülnek az otthonok. Nem is a kivitelezés módját lehet kifogásolni, hiszen a lakótelepi panelházaknál esztétikusabbak és jobbak, hanem a körülményeket, amelynek végeredménye a ház, ami nem illik mindik a környezetbe, nem méltó a Belvároshoz. A szegedi honpolgár sokszor önmagától kérde, hogyan kerülhetett ez vagy az az épület ide, vagy oda.

Takács Máté városi főépítész-szel képzeletben visszaporgettük a rekonstrukció múltját, és az emlékezésben igen érdekes összefüggésekre bukkantunk.

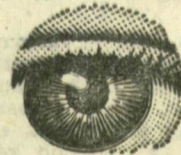
Ismeretlenről, ismerőstől egyaránt hallottam, a Dóm teret rendkívül elcsúnyítja az akadémia melletti ház, amely a hatvanas évek végén készült. Jellegtelenséget, semmi hangulata nincs, elűt a környezettől.

Annak idején a városi építész, s az épület tervezője külön csatát vívott. A tanács többször áttervezte a házat, és egyetlen jó szakember se akarta, hogy az a mai formájában odakerüljön. A tervező be akarta perelni a főépítész, mert a törvényben nem volt semmi jogszabályellenes, de esztétikai okok miatt nem akarták engedélyezni az építkezést. Sajnos, ma is az a legnagyobb baj, hogy esztétikai okok miatt nem lehet megvétózni egyetlen építkezést sem. Ha bíróságra kerül a vita, a főépítész nem hivatkozhat városesztétikai szempontokra. Gyökeres fordulatra csak a városépítési törvény megjelenése után lehet számítani. Valószínűleg, jobban figyelemmel lesznek az esztétikai szempontokra.

Az lenne az ideális, ha minden tervező olyan felkészültséggel és igénnyel rendelkezne, hogy el lehessen róla mondani, úti-társ a városépítésben. De a magánépítők körében az a népszerű tervező, aki olcsón szállítja a títusterveket, és az az olcsó, aki nem kvalifikált, nem igényes, tíz vagy tizenöt évvel ezelőtti elképzéseket sorozatban gyárt. A legtöbbet vele vitáznak. Hiába vonták be a tanács néhány tervezőtől az engedélyt, mindig találunk kiskapukat további működésükhöz. Az említett, Dóm téri házhoz hasonlóan több olyan épület is van,

amelyet legszívesebben letakar-nánk.

Sokat lehet azon vitatkozni, hogy a foghíjak beépítésénél melyik technológia, építési anyag a legjobb. A házilag kivitelezésnél a téglá, ezért a Belvárosban a legtöbb ház téglából készült. Amilyen sokan igénylik, ugyanannyian ellenzik is a panelt. A legtöbb kifogás: a házigyári technológia nem elég rugalmas. A panelből nem tudnak úgy építkezni, hogy a há-

zak a Belváros meglévő utca-rendszerét, vonalát kövessék. Egyedi panel, amely alkalmasabb, rendkívül drága. Bár a DÉLÉP házi tervpályázat segítségével keresi az előre gyártott elemek felhasználásának jobb lehetőségeit. Az UNIVÁZ-szerkezet sem mindig olcsó. A Kossuth Lajos sugárút 13. számú telekre kész a kiviteli terv, — az UNIVÁZ-ra —, de a költségek nem férnek a műszaki-gazdasági normákba. Apropos, pénz. A Szent István téren az egyik portára már négy kiviteli terv és hat beruházási program is készült, de árviták miatt egyik sem valósult meg. (Elgondolkodtat, hogy a tervek költsége legalább egymillió forint). A legtöbb szakember az öntött technológiára esküszik. Az egriek kísérlete után ezt kultiválják a legjobban a belvárosi rekonstrukciónál. A legrugalmasabb technika jelenleg.

A Belváros további fejlesztését azért is figyeljük kritikussabb, fűrkészőbb szemmel, mert hevesebben dobog érte a szívünk. Nemcsak a szegedieké. Az ide tévedő idegen is szurkolója lesz a rekonstrukciónak, mert megkedveli, megszereti az örök-ké megújuló Belvárost. A jobb folytatáshoz az is kell, hogy a legjobb építésznek, tervezőknek még több szavuk, önállóságuk legyen.

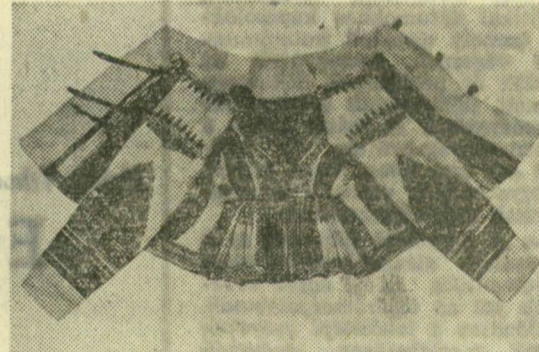
HALÁSZ MIKLÓS

A múzeum állandó kiállításainak remekeiből

Szlovák ködmön

Megyénk szlovákok lakta területeinek kedvelt női ködmöne a „kocsuh”. Virágkorát a XIX. század második felében élte, amikor kimonóttan ünneplő viseletté vált, és a dús kivarrás felületét egyre jobban elborította.

A lányok férjhez menetelük alkalmával szépen kivarrt ködmönt kaptak, és abban esküdtek. A szlovák szűcsközpontok közül a tótkomlóiak dolgoztak Ambrózfalva, Pítvaros, Csanádalbéti, Nagylak lakosságának. A Csongrád megyei paraszibútorok és -viseletek kiállításán látható. Múzeumunk 1907-ben gyűjtött, göndör fűrtű rackajuh bőrből összeállított ködmönére is szűcsmester rajzolta az aprólékos motívumokból álló, dús mustrát. A stilizált motívumok között alig hagyott hímzetlen felületet. Leghangsúlyosabb részei a háromszög alakban komponált háta és ujjja díszítése. A kozsu kivarrását a mesteren kívül a legény, vagy a mester felesége és leánya végezte. Színezésükhöz gazdag színskála sötét tónusait alkalmazták zömmel, ködmönönként a színek más és más arányával. Egy-egy szín eluralkodása folytán a hímzés lila, bordó vagy zöld színhangulata. Bemutatott darabunkon a lila élénk árnyalata van túlsúlyban, a bőrrátét a fehér szín finom tónuskülönbségeire épül. Az aprólékos mintázatú, élénk színezésű bőr sziro-

Toppantóné Nagy Czírok Anikó felvétele

nyozás (fűzés), a kék-fekete textilzsinórozás, a fém foglalatú, színes üveggombok mind fokozzák a díszítés gazdagságát. A fehér prémmel szélesen szegett kozsu elejét mindössze három, szép művű szűcsgomb fogja össze, ha magukra öltik. Más darabokon a készítés évszámát és a tulajdonos nevét a zsebek alatt kivarrták, a készítő nevét a gallér fonákára írták. Ilyen kozsukat is láthatunk a múzeum néprajzi kiállításán. A díszesen kivarrt ködmönök megbecsült, drága viseleti darabok voltak, anyáról lányára, sőt unokára öröklődtek, őrizték még akkor is, amikor mar divatja múlt.

T. KNOTIK MÁRTA iparművész-főrestaurátor